וישב* ב

א. אין דער היינטיקער סדרה וועט דערציילט[1] וועגן דעם זמן וואס יוסף איז געווען במצב פון היפך החירות אין מצרים — וועלכער איז באשטאנען פון צוויי שלבים (זה למטה מזה): פריער איז ער געווען אן עבד בבית פוטיפר, און דערנאך — דורך דעם בלבול פון אשת פוטיפר — האט מען אים אריינגעזעצט אין „בית הסהר":

און אין ביידע מצבים איז דער אויבערשטער געווען מיט יוסף'ן און ער האט שטארק מצליח געווען, ועד כדי כך, אז אין ערשטן פאל האט אים פוטיפר ממנה געווען „על ביתו וכל יש לו נתן בידו . . ויעזוב כל אשר לו ביד יוסף ולא ידע אתו מאומה גו"[2], און דערנאך, אין צווייטן פאל, האט דער שר בית הסהר אים ממנה געווען אויף „כל האסירים אשר בבית הסהר . . (ביז אז) אין שר בית הסהר רואה את כל מאומה בידו באשר ה' אתו גו"[3].

געפינט מען אבער, אז אין דעם אופן ווי די תורה ברענגט ארויס הצלחתו של יוסף בבית הסהר, איז דא א שינוי בולט לגבי דעם אופן ווי ס'ווערט אויסגעדריקט זיין הצלחה בבית פוטיפר: בנוגע צו הצלחת יוסף בבית פוטיפר איז דער לשון הפסוק[4] „וכל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו", משא"כ ביי הצלחת יוסף בבית הסהר זאגט די תורה דעם לשון[5] „ואשר הוא עושה ה' מצליח" — און זאגט ניט, איז משמיט דעם ווארט „בידו"[6].

ב. וועט דאס זיין פארשטאנדיק לויטן ביאור הצ"צ[7] אויפן פסוק „ויהי ה' את יוסף ויהי איש מצליח" — אז „הצלחה הוא ענין מזל כמו שקורין איש מוצלח בר מזל, גליק בלע"ז".

„מזל" איז ניט א זאך וואס דער מענטש דערגרייכט דורך זיין יגיעה, נאר דאס איז א מתנה מלמעלה[8] — „ויהי ה' את יוסף ויהי איש מצליח"[9]; וואס דערפאר דריקט זיך אויס דער ענין ה„מזל" אין אן איבערנאטירלעכער הצלחה, וואס א מענטש קען מיט זיינע כחות ניט אויפטאן.

אבער אויך אין דער „הצלחה" זיינען פאראן צוויי אופנים:

איין אופן איז, אז די הצלחה ווערט אנגעזען אין און דורך די מעשה ידי האדם. דאס הייסט: די הצלחה עצמה איז ניט בגדר אז א נברא זאל עס קענען אויפטאן, און דערפון וואס דער מענטש איז תמיד מצליח, אדער אז די הצלחה

---

*) ושייכותה ליו"ט כסלו — ראה לקמן סעיף ח.

1) לט, א ואילך.

2) שם, ד־ו.

3) שם, כב־כג.

4) שם, ג.

5) שם, כג.

6) ולהעיר מזוהר פרשתנו (קפט, א): בידי' דאפי' מאי דהוה בידי' כו'. וראה צידה לדרך כאן (פסוק ג).

7) אוה"ת פרשתנו רעח, א־ב (ושם כרך ז תתלט, ב). וראה לעיל ע' 102 ואילך.

8) ראה מו"ק כח, א (זוהר פרשתנו קפא, רע"א — הובא באוה"ת שם): לא בזכותא כו' אלא במזל תליא מילתא (וראה ס' השרשים להרד"ק ע' צלח: שאין ההצלחה תלוי' ביד האדם). — ובלשון הקבלה והחסידות — מזל הוא הכתר (שלמעלה מהשתלשלות) — אוה"ת שם.

9) לט, ב. ועד"ז שם, ג. שם, כג.

איז אין יעדער זאַך וואָס ער טוט (וכיו"ב) זעט מען קלאָר, אַז ער איז אַ „בר מזל"[10] — אַז דאָס איז ניט קיין צו־פעליגע זאַך און הצלחה נאָר דערפאַר וואָס הוי' מצליח, דער אויבערשטער האָט אים געגעבן אַ מזל מצליח, אַדער געגעבן אַ הצלחה (אלקית[11]) אין מעשה ידיו.

עס איז אַבער פאַראַן נאָך אַ העכערער אופן אין הצלחה — אַז די הצלחה איז לגמרי איבערנאַטירלעך, ניט בגדר אנושי, באופן אַז מ'קען די הצלחה איבערהויפט ניט מייחס זיין צו אַן אויפטו פון בני אדם, נאָר מ'זעט תיכף ומיד אַז נאָר יד ה' עשתה זאת, דאָס איז אינגאַנצן אַן עשי' פון יד ה'.

ג. און דאָס איז דער חילוק צווישן די צוויי אופני הצלחה ביי יוסף[12]:

אין דעם ערשטן פאַל, בבית פוטיפר, איז די הדגשה „ויהי ה' את יוסף ויהי איש מצליח" — די הצלחה האָט אַ יחס צו יוסף, ער איז אַן „איש מצליח"; און דערפאַר איז די תורה מדייק „וכל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו" — די הצלחה (אלקית) איז אַריינגעגעבן גע־וואָרן אין זיין „יד" (ועשי').

[ומהאי טעמא איז דער פסוק מדגיש „וכל אשר הוא עושה גו'" — ווייל דער (עיקר) באַווייז פאַר „אדוניו" אַז יוסף איז אַן „איש מצליח" איז דערפון וואָס ער האָט הצלחה אין „כל אשר הוא עושה" — ער איז שטענדיק מצליח אין אַלעם וואָס ער טוט, וואָס דאָס איבערצייגט יעדן אַז ער איז אַ „בר מזל", אַן „איש מצליח"].

אַבער אין צווייטן פאַל, בבית הסהר, איז ביי יוסף צוגעקומען דער העכע־רער אופן אין הצלחה — „ואשר הוא עושה ה' מצליח": וואָס יוסף האָט נאָר עפעס געטאָן האָט מען גלייך אין דעם געזען אַז „יד ה' עשתה זאת"; דאָס איז ניט אַ זאַך וואָס יוסף איז בכחו צו אויפ־טאָן, נאָר דאָס קען קומען נאָר פון דעם אויבערשטן אליין — ובמילא זעט מען ניט דערין „ידו" (ועשייתו) של יוסף, נאָר בלויז — „ה' מצליח".

[און דערפאַר איז דאָ ניט נוגע דער דיוק „וכל אשר הוא עושה" — ווייל עיקר ההדגשה איז דאָ אויף דער איכות ההצלחה, וועלכע איז ניט בגדר אנושי (ואיש), נאָר „ה' מצליח"].

ד. סיבת החילוק צווישן די צוויי אופני הצלחה ביי יוסף'ן איז פאַרבונדן מיטן חילוק במצבו של יוסף — אין ערשטן פאַל איז ער געווען (נאָר) אַן עבד בבית פוטיפר (שר), אין צווייטן פאַל איז ער געווען אַן אסיר בבית האסורים.

די הסברה אין דעם:

די „כלי" אויף הצלחה אלקית (שלמע־לה מהטבע) איז כמפורש בקרא[13] „ואל זה אביט אל עני ונכה רוח", ביטול[14].

10) ע"ד נס המלובש בטבע, ש„נראה בחוש שכל הסבות היו רק למעלה מהטבע" (תו"א מג"א צג, ו סע"ג ואילך. ק, א).

11) כמרז"ל אשר לישראל (בפרט לאחר מ"ת) אין מזל (שבת קנו, סע"א. ושם „מניין . . אמר אברהם . . א"ל צא מאיצטגנינות שלך — שהרי הי' לפני מ"ת — שאין מזל לישראל" — כשנעשו דינם כ„ישראל". וידוע השקו"ט בזה ואכ"מ).

12) בהבא לקמן — להעיר משערי תשובה ח"א (סו, סע"א ואילך) ע"ד שני אופני עשירות, „עושר מוצלח" הבא ע"י עשי', ו„עושר בעצם" (ושם, שאצל יוסף הי' בעיקר העושר שע"י מעשה. ע"ש).

13) ישע' סו, ב.

14) ראה גם לעיל ע' 104.

וואס וויניקער דער מענטש פילט זיין ישות און מציאות, אלץ מער איז „ה' אתו" (בגלוי) — אין זיינע מעשים זעט זיך אן אלץ מער כחו של הקב"ה.

און אין דעם באשטייט דער חילוק צווישן דעם מצב פון אן עבד (ובפרט בבית פוטיפר — שר, ושר גדול מסתם שרי מצרים) און דעם מצב פון אן אסיר (בבית האסורים):

אן עבד, אע"פ אז „מה שקנה עבד קנה רבו"[15], אז ער איז פאר זיך ניט קיין מציאות — מיינט עס אבער ניט אז ס'איז בכלל ניטאָ קיין מציאות; עס איז בפירוש פארן א מציאות וואס טוט אויף (ואפילו — גדולות) — דאס איז דאך די מטרה פון אן עבד, צו ארבעטן און אויפ־טאן[16] —

נאר אזוי ווי ער איז נקנה לרבו, איז דעריבער זיין גאנצע ארבעט און אויפ־טו (אלס עבד) ניט א זאך וואס בא־לאנגט צו אים, נאר לרבו;

משא"כ אן „אסיר" איז ענינו — (ניט צו טאן און אויפטאן, נאר) להיפך — ער איז („אסור") געבונדן, פארצאמט און מושלל פון א מעגלעכקייט צו ארבעטן און טאן עפעס אפילו צו וואס ער איז מסוגל און מוכשר[17]; ער איז בכל זמנו ובכל עניניו ניט קיין מהלך, עאכו"כ ניט קיין הולך מחיל אל חיל וכו'[18].

[ומהאי טעמא, אפילו וועז מ'איז מכריח אן אסיר צו טאן א מלאכה כו' — האט די מלאכה קיין יחס ניט מיט אים אלס דער פועל פון דער מלאכה.

— ביי אן עבד איז דער פירוש אז ווי־באלד ער איז רכושו של האדון, איז אויך זיין „יד" (ועשי') נקנה צום אדון — ס'איז אבער דא א „יד" (— כחלק גוף העבד); משא"כ אן אסיר, וואס כל עשיו־תיו זיינען נאר וואס מ'איז אים מכריח צו טאן, איז עס מיקרא ניט זיין עשי'[19]. וע"ד ווי אחרונים[20] זיינען מבאר דעם ענין פון „אונס רחמנא פטרי", אז דאס איז דערפאר וואס ויבאלד ער האט עס געטאן אינגאנצן ניט ברצונו, נאר גע־צוואונגענערהייט, איז עס כאילו ווי ער וואלט די מעשה ניט געטאן, ס'איז ניט זיין עשי' נאר „כאילו נעשה מאליו"].

ה. ועד"ז איז דער חילוק בנוגע צו יוסף:

זייענדיק בבית פוטיפר, איז יוסף (ווי ער איז „הורד מצרימה") געווען אן עבד לפוטיפר — האט דאס בהתאם לזה ביי אים ארויסגערופן אז אויך זיין עבודת ה' זאל זיין בבחינת עבד (עבד ה'), כל

15) פסחים פח, ב. קידושין כג, ב. וראה רשב"א קידושין שם, שמלכתחילה נקנה לרבו.

16) שזהו גם אצל עבד פשוט (עיין ד"ה ומקנה רב ומאמרים שלאח"ז בהמשך תרס"ו). וראה לקמן הערה 19.

17) וכמדובר כמ"פ (שיחות פורים וש"פ צו תשל"ו. ש"פ נשא וש"פ קרח תשמ"ה) אשר י"ל שמטעם זה לא מצינו בעונשי התורה העונש דישיבה במאסר — כי מכיון שאדם לעמל יולד, לא יתכן שהתורה תענוש אדם (לישב במאסר,) למנעו שלא יוכל למלאות תפקידו, להיות עמל בעולם. ע"ש.

18) להעיר מחילוק דיני עבד סתם ועבד כפות (גיטין כא, א. עח, א. ועוד).

19) בהמשך תרס"ו שם, שזהו ענינו של עבד פשוט, שהעבדות שלו היא מצד ההכרח והכפי' רק מצד קבלת עול האדון ולכן אינו מציאות לעצמו כלל (וראה שם ס"ע שכה ואילך, שהתעניג שלו הוא תענוג האדון ממש, ועבודתו נקראת ע"ש האדון עצמו. ע"ש).

אבל בפרטיות יותר יש חילוק בין עבד פשוט שענינו — לעבוד את אדונו, ואסיר שענינו להיפך — שהוא אסור ואינו מציאות כלל.

20) ראה בית האוצר מע' א כלל כד. ועוד.

מציאותו איז די מציאות האדון. און דאָס איז דער טעם (פנימי) פאַרוואָס הצלחתו של יוסף איז ערשט געקומען לידי גילוי מחמישי ואילך בפרשתנו[21], ווייל מצד אַט דעם ביטול צום אויבערשטן וואָס זיין עבדות האָט אין אים אַרויסגעבראַכט — איז[22] „ויהי ה' את יוסף ויהי איש מצליח . . ה' אתו וכל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו".

אָבער היות אַז אין דעם אופן איז אויך לאחרי הביטול נאָך אַלץ דאָ די מציאות פון „יד" העבד — דערפאַר איז אויך די הצלחה אלקית (נאָר) אין אַן אופן פון „ה' מצליח בידו" (כנ"ל), די הצלחה אלקית איז אַנגעטאָן אין (ובמילא אַפגעמאַסטן לויט) זיין „יד" ועשי'[23];

בשעת אָבער מ'האָט יוסף'ן אייגנגעזעצט בבית האסורים, וואָס דאָס האָט ביי אים מגלה געווען[24] אַ ביטול מוחלט צום אויבערשטן, ער איז ביי זיך געווארן כאין ואפס ממש — דעריבער איז אויך די הצלחה אלקית געקומען אין אַן אופן פון „ואשר הוא עושה ה' מצליח" — אַ הצלחה וואָס איז ניט בגדר „איש", נאָר מען זעט מעיקרא אַז עס איז דורכגויס יד ה' (כנ"ל)[25].

און אע"פ אַז אויך די הצלחה איז פאַרבונדן מיט „ידו" (ועשייתו) של יוסף — ווי דער פסוק איז מדגיש „ואשר הוא עושה ה' מצליח" [ועד"ז איז מען מדגיש אַז עס איז פאַראַן „ידו" — „אין שר בית הסהר רואה את כל מאומה בידו"] — וויבאַלד אָבער אַז יוסף איז געשטאַנען אין אַ פולשטענדיקן ביטול צום ווי־בערשטן, וואָס לאָזט ניט איבער קיין אַרט כלל צו מרגיש זיין די אייגענע מציאות (בדוגמא ווי אַן אסיר בבית האסורים) — האָט אויך זיין „יד" (ועשי') אינגאַנצן ניט תופס מקום געווען:

און דעריבער איז די הצלחה אלקית אין זיין עשי' ניט געווען מצומצם און מוגבל לויט די גדרים פון „יד" הנברא, נאָר — אַן ענין אלקי שלמעלה מהטבע לגמרי, ביז אַז עס הערט זיך אינגאַנצן ניט דער „יד" ועשי' של יוסף, נאָר בלויז דער — „ה' מצליח".

ו. ע"פ האמור יש ליישב נאָך אַ תמי' אין פירש"י בהמשך הכתובים הנ"ל:

אין דעם פסוק „וירא אדוניו (פו־טיפר) כי ה' אתו וכל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו" איז רש"י מפרש: „כי ה' אתו — שם שמים שגור בפיו".

פאַרוואָס דאַרף רש"י בכלל זיך אַפ־שטעלן אויף דעם? און נאָכמער — בא־וואַרענען אַז די ווערטער „ה' אתו" מיינען (ניט פשוטן כמשמען, אַז דער אויבערשטער איז מיט אים, נאָר אַז) „שם שמים שגור בפיו"[26]?

---

21) דלכאורה קודם שהורד — הי' צ"ל הוי' אתו ביתר שאת כו'.

22) להעיר מהמשך תרס"ו ע' שפד.

23) ובפרט עפמ"ש בהמשך תרס"ו שם (ע' שי. שיב. שכב) שיוסף בבית אדוניו (פוטיפר) הי' בבחי' עבד נאמן (ולהעיר מהלשון שם (ע' שכב) „אצל פוטיפר וכן אח"כ כשהי' מלך מצרים" — ומדלג על הצלחתו בבית הסהר).

24) להעיר ממכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר (לקו"ד ח"ד תרי, ב ואילך. אגרות קודש שלו ח"ד ע' פד) אודות „גודל תועלת הרוחנית" הבאה ע"י מאסר. ע"ש.

25) ויש לקשר זה עם דברי הבחיי (סוף פרשתנו. נת' בד"ה ולא זכר תרע"ז, תפר"ח. ובכ"מ. וראה לקו"ש חכ"א ע' 99 ואילך), שיוסף נענש „לפי שבקש סבה", כי יוסף מצד מעלתו לא הי' צריך לבקש סיבה. וע"פ המבואר בפנים יש לומר ששייך להענין של ישיבתו בבית האסורים. וראה לעיל הערה 12.

26) וברמב"ן שם כתב על פרש"י זה „ואינו נראה".

און נאָכמער: אין דעם פסוק שלפנ"ז, „ויהי ה' את יוסף ויהי איש מצליח"[27], איז רש"י גאָרניט מפרש, היינו אַז ער לערנט די וועַרטער כפשוטן (און ניט „שם שמים שגור בפיו")[28]: ועד"ז אין וויִיטערדיקן פסוק: „אין שר בית הסהר רואה את כל מאומה בידו באשר ה' אתו גו", איז רש"י מפרש „באשר ה' אתו — בשביל שה' אתו", וואָס דערפון איז מובן אַז אויך דאָ לערנט רש"י אַז „ה' אתו" מיינט כפשוטו, אַז דער אויבערשטער איז מיט אים[29] און דערפאַר האָט ער הצלחה

— פון וואַנעט נעמט רש"י אַז „ה' אתו" אינעם פסוק „וירא אדוניו גו" איז פירושו (בפשוטו של מקרא) „שם שמים שגור בפיו"?

איז דער ביאור אין דעם:

דאָ שטייט „וירא אדוניו כי ה' אתו", אַז פוטיפר האָט געזען אַז „ה' אתו". שטעלט זיך די שאלה[30]: ננית אַז ער האָט געזען די איבערנאַטירלעכע הצלחה פון יוסף'ן — פון וואַנעט האָט אַבער פוטיפר געווואוסט צו מייחס זיין די הצלחה צו הוי', צום אויבערשטן, אין דער צייט וואָס פוטיפר (ווי אַלע מצריים) איז געווען אַן עובד עבודה זרה[31] און האָט ניט געווואוסט וועגן דער מציאות פון אויבערשטן[32]?!

דעריבער מוז רש"י מפרש זיין — „שם שמים שגור בפיו": יוסף האָט שטענדיק ביי יעדער זאַך און געשעניש דערמאָנט דעם אויבערשטן אלס דער מנהיג העולם[33] [וע"ד ווי מ'האָט געלערנט פריער אַז יעקב האָט געזאָגט יצחק'ן[34] „הקרה ה' אלקיך לפני", און ווי רש"י[35] איז דערויף מפרש אַז יצחק האָט אויף דעם געזאָגט „(אין דרך עשו להיות) ש"ש שגור בפיו"], דערפאַר האָט פוטיפר געווואוסט אַז די הצלחה פון יוסף נעמט זיך דערפון וואָס „ה' אתו" (ווי ער האָט כסדר געהערט מפי יוסף)[36].

משא"כ אין דעם פסוק „ויהי ה' את יוסף ויהי איש מצליח", ועד"ז אין פסוק „אין שר בית הסהר רואה גו' באשר (בשביל ש)ה' אתו" — וואו עס רעדט זיך (ניט אַז פוטיפר (אַדער דער שר בית הסהר) האָט געזען „כי ה' אתו", נאָר) וועגן דער עצם זאַך אַליין, אַז די סיבה

---

27) וכן קשה ממש"נ לעיל (תולדות כו, כח) באבימלך (והובא ברמב"ן וגו"א פרשתנו כאן) „ראו ראינו כי הי' ה' עמך" — ולא פרש"י שם „שם שמים שגור בפיו". וראה לקמן הערה 36.

28) וצ"ע בתי' הגו"א (ועד"ז בצידה לדרך ועוד. וראה מושב זקנים ור"ע"ב) כאן „דאין לומר כמשמעו . . כי הי' מצליח על ידי הקב"ה דזה כתיב לאחריו וכל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו" — שהרי גם בפסוק שלפנ"ז (וכן גבי בית הסהר) ישנו כפל זה.

29) כי באם הפירוש ד„ה' אתו" הוא „ש"ש שגור בפיו" (ורש"י סומך על פירושו לפנ"ז) — לכאורה לא מתאים (כ"כ) לומר „אין שר בית הסהר רואה גו' באשר (בשביל ש)ה' אתו" (ש"ש שגור בפיו).

30) ראה גם באר מים חיים (לאחי המהר"ל), דבק טוב ובאר יצחק כאן (ובר"ם מקשר פרש"י זה עם דברי המדרש (ע"ש) — אבל לכאורה אינו שייך לפשוטו של רש"י כלל).

31) ראה רש"י בא (יב, א) „מלאה גילולים".

32) וכדברי פרעה (שמות ה, ב) לא ידעתי את הוי'. וכאן הרי ה' לפני שיוסף אמר לפרעה (מקץ מא, טז) „אלקים יענה את שלום פרעה".

33) ראה במדב"ר פי"ד, ג קרוב לסופו.

34) תולדות כז, ב.

35) שם, כא.

36) משא"כ באבימלך שכבר נגלה אליו אלקים בחלום הלילה בקשר לאברהם (וירא כ, ו) ואפשר לפרש בפשטות „ראה (באברהם — רש"י) ראינו כי הי' ה' עמך". וגם ביצחק (ראינו — בך. רש"י) — הרי דוקא אצלו היתה הצלחה נסית ד„וימצא גו' מאה שערים" אף „שהארץ קשה והשנה קשה" (תולדות כו, יב ובפרש"י).

פון יוסף'ס הצלחה איז „כי ה' אתו", איז דאָ ניטאָ קיין יסוד ענדערן דעם פשט ולפרש אז „שם שמים שגור בפיו".

ז. עס בלייבט אבער די שאלה אויפ'ן פסוק עצמו:

וויבאלד אז אויך זייענדיק אין בית הסהר איז ביי יוסף'ן זיכער געווען „שם שמים שגור בפיו", ובמילא האט אויך דער שר בית הסהר געקענט זען „כי ה' אתו" — פארוואס זאגט ניט דער פסוק אז אויך דער שר בית הסהר האט געזען „כי ה' אתו" („שם שמים שגור בפיו")[37]?

ע"פ הנ"ל אבער איז דאס מובן — ווייל דער ענין פון „שם שמים שגור בפיו" איז א טעם וסיבה (ניט נאר אויף „וירא אדוניו" — ראיית פוטיפר „כי ה' אתו" — נאר אויך) אויף דער עצם זאך (וואס שטייט דערנאך) „וכל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו":

וויבאלד יוסף איז געווען דורכגע־נומען מיט ג־טלעכקייט אין אן אופן פון „ש"ש שגור בפיו", אז ביי יעדער עשי' ומאורע האט ער דערמאנט שם שמים, דעריבער איז ער געווען א כלי צו דער הצלחה שלמעלה — „ה' מצליח בידו".

דאס איז אבער נאר בשייכות צו דעם ערשטן אופן פון הצלחה וואס ער האט געהאט זייענדיק בבית פוטיפר — „ויהי איש מצליח", „ה' מצליח בידו" — אז ער איז געווען אן „איש מצליח" דערפאר וואס זיין הנהגה איז געווען בהתאם לזה, אז אין יעדער עשי' שלו איז געווען מודגש זיין שטענדיקע פארבונדנקייט מיט ג־טלעכקייט:

משא"כ אין דעם העכערן אופן אין הצלחה — „ואשר הוא עושה ה' מצליח" — איז ניט נוגע די הדגשה פון „שם שמים שגור בפיו". ווייל דער ביטול פון „שם שמים שגור בפיו" איז ע"ד ווי דער ביטול פון אן עבד (וואס ידו כיד רבו) — ס'איז דא „פיו", נאר ענינו פון „פיו" איז וואס דורך פיו ווערט נתגלה „שם שמים" (שם שמים שגור בפיו). אבער דער אויפטו פון דער הצלחה (בבית האסורים) איז אין דעם וואס עס הערט זיך כלל ניט אן מציאותו (כולל — ניט „פיו") של יוסף, נאר ס'איז כל כולו אן ענין פון „ה' מצליח".

ח. דער חג הגאולה פון דעם אלטן רבי'ן, בעל התניא והשו"ע, איז חל ברוב השנים אין דער וואך פון פ' וישב.

— געפינט מען, אז אויך ביי זיין גאולה איז די הצלחה געווען אין די ביידע אופנים, ע"ד ווי ס'איז געווען ביי יוסף הצדיק — סיי „איש מצליח" און סיי „ואשר הוא עושה ה' מצליח":

חסידים דערציילן[38], אז בשעת דער אלטער רבי איז געזעסן אין מאסר, זיינען די שרי המלוכה וועלכע האבן אים חוקר ודורש געווען (און אויך דער מלך אלייז) געווען בהתפעלות גדולה פון גודל חכמתו און זיי האבן איינ־געזען אז ער איז אן „איש אלקי" (א בעל רוה"ק וכו') — וואס דאס איז בדוגמא צום ערשטן אופן אין הצלחת יוסף, „ויהי איש מצליח" (מצד דעם וואס ער איז אן איש קדוש — „שם שמים שגור בפיו").

37) ע"ד הפשט י"ל, כי שר בית הסהר לא הי' „שגור" במחיצתו של יוסף בבית הסהר (ובפרט בנדו"ד שהי' בבור — פרשתנו מ, טו. מקץ מא, יד ובפרש"י), ובפרט „שגור" (בקביעות), ולא שייך לומר שראה ששם שמים שגור בפיו: משא"כ בפוטיפר שיוסף הי' בביתו.

38) בית רבי ח"א פט"ו. ס' תולדות אדה"ז (קה"ת תשל"ו. ועוד) ע' ר (בהוצאת תשמ"ו — ח"ג ע' 675) ואילך.

אבער אין דער גאולה גופא איז געווען נאך א העכערער סוג הצלחה, ווי דער אלטער רבי שרייבט במכתבו הידוע[39] אז די שרים „ענו ואמרו . . כי אם מאת ה' היתה זאת היא נפלאת בעיניו": נוסף לזה וואס זיי האבן אנערקענט אז דער אלטער רבי איז אן „איש אלקי" — איז זיין גאולה געווען אזא פלא נפלא וואס איז אינגאנצן ניט בגדרי הטבע, ביז אז אויך בעיני פון די שרי המלוכה „היתה זאת הפלא ופלא" און זיי האבן מכריז געווען „מאת ה' היתה זאת": דא איז ניט די הדגשה אז דאס איז א הצלחה פון דעם אלטן רבין אלס אן „איש אלקי" (עבד ה') — נאר זיי זעען אין דעם בגלוי יד ה' — בדוגמת „ואשר הוא עושה ה' מצליח".

וואורום זייענדיק אין מאסר (בדוגמא ווי יוסף הצדיק) האט דער אלטער רבי דורכגעמאכט גאר גרויסע יסורים,

ובפשטות, נוסף אויף די יסורי הנפש ויסורי הגוף פון דעם מאסר, האט ער אין דער צייט זיך ניט געקענט עוסק זיין אין הפצת תורת החסידות ודהתורה בכלל

— [ווי געזעדט אמאל בארוכה[40], אז דאס איז דער דיוק אין דער שיחה פון דעם רבין (מהורש"ב) נ"ע[41] אז דער מאסר איז געווען בדוגמא צו כתישת הזית („מה הזית הזה כשכותשין אותו הוא מוציא שמנו"[42]): בעת דער כתישה פארמאגט ניט דער זית קיין איינע פון די ביידע מעלות[43]: ניט די שפעטער־דיקע מעלה פון שמן, וואס קומט פון אים דערנאך ארויס; און ניט די פריערדיקע מעלה, ווען ער איז געווען א פרי. ועד"ז בנמשל: בעת מאסרו האט דער אלטער רבי ניט געקענט מפיץ זיין די מעינות פון תורת החסידות, אפילו ניט ווי קודם המאסר, ועאכו"כ ניט לויט הענין ד„מוציא שמנו" פון נאך דעם מאסר] —

וואס דאס איז אן ענין פון „קטנות" און ביטול[44], און דעריבער איז עי"ז נמשך געווארן די הצלחה שלמעלה באופן אז אלע האבן געזען ווי „מאת ה' היתה זאת":

און די הצלחה האט ער דערנאך ממשיך געווען לכל מקושריו והולכי בעקבותיו, ווי כ"ק מו"ח אדמו"ר האט דערציילט כמה פעמים[45], אז צוליב דער מסירת נפש פון אלטן רבין האט מען :ע'פסק'נט אין ב"ד של מעלה אז „בכל ענין של תורה יר"ש ומדות טובות תהי' יד (כל) מקושריו והולכי בעקבותיו על העליונה".

(משיחות ש"פ וישב תשד"מ, תשמ"ה)

---

39) נדפס בבית רבי שם פי"ח. ס' אגרות קודש אדה"ז סי' לח. וש"נ. וראה לעיל ע' 186 ואילך.

40) לקו"ש ח"ה ע' 399. וח"כ ע' 169.

41) ס' השיחות תורת שלום ע' 26.

42) ראה מנחות נג, ב. שמו"ר פל"ו, א.

43) וראה בארוכה שיחת ש"פ וישב תשמ"ב — ש(גם) ע"ד ההלכה כן הוא, שבעת כתישת הזית ה"ה מוקצה. ע"ש. ואכ"מ.

44) ע"ד מ"ש בחינוך קטן בטופו ע"ד ה„נפילה" בי"ז מדריגה למדריגה. וראה פלח הרמון בראשית (ע' 302) טעם הב' לנפילה זו. וראה בארוכה בזה — לקו"ש ח"ה ע' 397 ואילך; ח"כ ע' 168 ואילך (ע"פ פי' הפנים יפות וישלח עה"פ (לב, יא) קטנתי).

45) קיצורים והערות לתניא ס"ע קכב ואילך. אגרות קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"ד ס"ע רסד ואילך (ולהעיר שבכמה מהאגרות שנסמנו בהערה שם, לשון ברכת אדה"ז הוא שיצליחו). — וזוהי בהוספה על הבטחת ההי"מ (בית רבי ח"א פ"ד) „שבכל עת . . יהי' יד חסידים על העליונה".